

בשלש, עדותם קיימת, שכיון שאדם טועה בשיעור זה, אין זו עדות מוכחשת) [ע"פ רבינו דוד].

בְּאִיזָה יוֹם - ואף שכבר העידו באיזה יום בחודש היה המעשה, גזירת הכתוב היא שצריך לחקור אותם גם באיזה יום בשבוע היה המעשה (תוס' ד"ה באיזה, בת"י ראשון). ועוד יש לפרש, שלא די במה שהעידו באיזה יום בחודש היה המעשה, שהרי גם אם אחד אמר שהיה בשנים בחודש ואחד אמר שהיה בשלשה בחודש, תולים שטעה בעיבורא דירחא ומקיימים עדותם, ולכן צריך לחקור את העדים גם על היום בשבוע, כדי שיוכנוו עדותם בזה (תוס' שם, בת"י שני).

ויש שביאר, שכיון שהטעם לחקירות אלו הוא כדי שיוכלו עדים אחרים להזימם על ידי שיעידו שבזמן שמעידים עליו היו עימם במקום אחר, לכן מוסיפים לחקור גם על היום בשבוע, שיתכן שהעדים שיכלו להזימם לא העלו על דעתם שבאותו יום בחודש שהעידו עליו היו עימם במקום אחר, ורק כשישמעו מהו היום בשבוע שמעידים עליו, יתנו דעתם שיכולים להזימם (רש"י סנהדרין מ, א ד"ה באיזה יום).

הָיְיָא לָהּ עֲדוּת שְׂאֵי אִתָּהּ יְכוֹל לְהַזְמִינָהּ, לומר 'עמנו היית' באותו זמן במקום אחר, ועדות שאין אתה יכול לקיים בה דין הזמה אינה עדות, שנאמר (דברים יט, יח-יט) 'והנה עד שקר העד וגו' ועשיתם לו כאשר זמם' וגו' (רש"י. וראה רש"י סנהדרין מא, א ד"ה לא). ויש שפירש, שאם אמר אחד מהם 'איני יודע' עדותם בטילה, מפני שאנו חוששים שהעיד שקר ומתיירא שיזימוהו ויאמרו 'עמנו היית' באותו זמן במקום אחר, ולכן אמר 'איני יודע' כדי שלא יוכלו להזימו ועדותו תהיה 'עדות שאי אתה יכול להזימה' (פיה"מ להרמב"ם סנהדרין ה, ב).

דִּבְרֵינָן לְהוֹ בּוֹלֵי טְעוּתֵיהוּ וְכוּ' - ואפשר להזימם אם יאמרו המזימים שהיו עימם במקום אחר במשך כל שיעור הטעות שיתכן שטעו (רש"י). ואין לומר שהמזימים טעו, ומה שאומרים שהמזימים היו עימם בשעה זו במקום אחר, לא היה באותה שעה שהעידו אלא בשעה אחרת, ובאמת המזימים לא שיקרו בעדותם, משום שבשני עדים אין לתלות שטעו (תוס' ד"ה לרבי. וראה ביאורנו לעיל ד"ה לדברי). ויש שפירש, שדוקא כששני העדים מכחישים זה את זה, תולים שאחד מהם טעה בשעות, אבל כששני העדים המזימים מכוונים עדותם לאותה שעה, אין אומרים שטעו בשעות (תוס' רבינו פרץ).

וְאֵינָן נִיקוּם וְנִקְטוּל מִסְפָּקָא - ואביי סבר, שאף שאין להרוג מספק, מכל מקום כיון שיש לעדים חזקת כשרות, נחשב שודאי אינם שקרנים, אלא טעו בעדותם (רבינו דוד).

וְהָמְנָא אִמְר וְשִׁפְטוּ הָעֵדָה וְהַצִּילוּ הָעֵדָה - ולכן אף שיש לעדים חזקת כשרות והיה מקום לתלות שטעו, מכל מקום בפסוק זה נתחדש שיש לחפש כל צד זכות כדי להציל את הנידון, ולכן יש לחשוש שמא העדים שיקרו, ולא להורגו מספק (שיעורי רבי דוד פורנסקי; הערות לגר"ש אלישיב. וראה צ"ח).

ודוקא בדיני נפשות שנאמר בהם 'והצילו העדה', חוששים שמא העדים שיקרו, אבל בדיני ממונות שלא נאמר בהם דין זה, אין חוששים שמא שיקרו, אלא מעמידים אותם על חזקת כשרותם ותולים שטעו (נתיבות המשפט ל, ה). ויש שסובר שגם בדיני ממונות חוששים ששיקרו ועדותם בטלה (תומים שם, י), וכיון שלאביי לא חוששים ששיקרו כיון שיש להם חזקת כשרות, לכן הגמ' הוצרכה להקשות שמכל מקום מדין 'והצילו' יש לבטל עדותם ולא לסמוך על החזקת כשרות. והוא הדין שגם בדיני ממונות שלא נאמר בהם 'והצילו' לא תועיל החזקת כשרות של העדים להוציא ממון מחזקתו, כיון ש'המוציא מחבירו עליו הראיה' (הערות לגר"ש אלישיב).

לְדַבְּרֵי רַבִּי מֵאִיר אָדָם טוֹעָה שְׁתֵּי שָׁעוֹת חֶסֶר מִשְׁהוּ - ולכן כשאחד אומר שהמעשה היה בשתי שעות וכוונתו לתחילת שעה שנייה, ואחד אומר שהיה בשלש שעות וכוונתו לסוף שעה שלישית, עדותם קיימת, שאפשר שאחד מהם טעה ושניהם כיוונו לאותה עדות (רש"י). ואין אומרים שמשום 'והצילו העדה' יש לחוש שמא שיקרו בעדותם, שכיון שרוב בני אדם עשויים לטעות בשיעור זה, יש לתלות שמסתמא טעה בכך (ראש יוסף).

וכשאחד אומר שהמעשה היה בשלש שעות ואחד אומר שהיה בחמש שעות עדותם בטילה, ואין אומרים שהמעשה היה בשעה רביעית וכל אחד מהעדים טעה, משום שלא מסתבר ששני העדים טעו (תוס' ד"ה אלא. וראה ראש יוסף שדעת רש"י שגם בשני עדים תולים ששניהם טעו). ויש שפירש, שאין אומרים שכל אחד מהעדים טעה, כיון שעצם עדותם זו עדות מוכחשת, ובעדות מוכחשת אין לתרץ את דברי העדים ולומר שטעו והתכוונו לשעה הרביעית, כדי לקיים עדותם, ואדברא יש לומר שלא טעו ועדותם בטילה, כדי לקיים 'והצילו העדה' [ודוקא באחד אומר בשתיים ואחד אומר